

Agrární reliéf v okolí Petrovic, Janova a Jindřichova

Janov u Krnova, Petrovice ve Slezsku, Jindřichov ve Slezsku, okr. Bruntál, Moravskoslezský kraj

13. – 1. polovina 20. století

Navigační bod: N 50°14'48.90",
E 17°28'58.10" (Janov – náměstí).

rické podoby postupně stírané zalesňováním zemědělské půdy.

Přístup: Po hraničním hřebeni (ČR – Polsko) na severní hranici katastrů Petrovic, Janova a Jindřichova vede turistická značená cesta *Glówny Szlak Sudecki* (výchozí bod – zastávka autobusové dopravy Petrovice, rozcestí, odtud po modré značce severozápadně směrem k napojení na hraniční turistickou cestu). Agrární stavby v okolí Čertova kamene jsou dostupné polními a lesními cestami z Janova.

Význam: V rámci České republiky výjimečný příklad dobře dochované agrární formy reliéfu s neobyčejně širokou škálou jeho charakteristických prvků, tj. agrárních teras, hald, zdí, valů a staveb. Doklad přeměny přírodní krajiny v kulturní a také její histo-

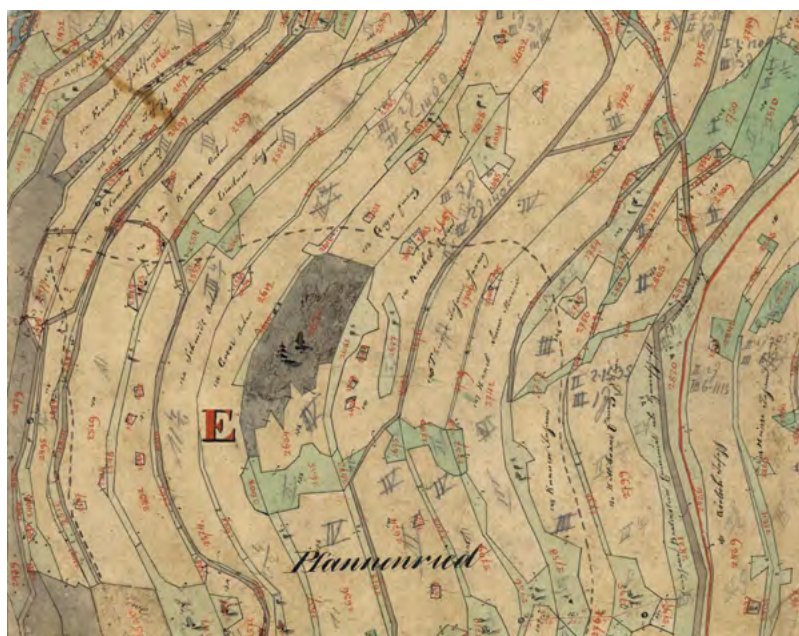
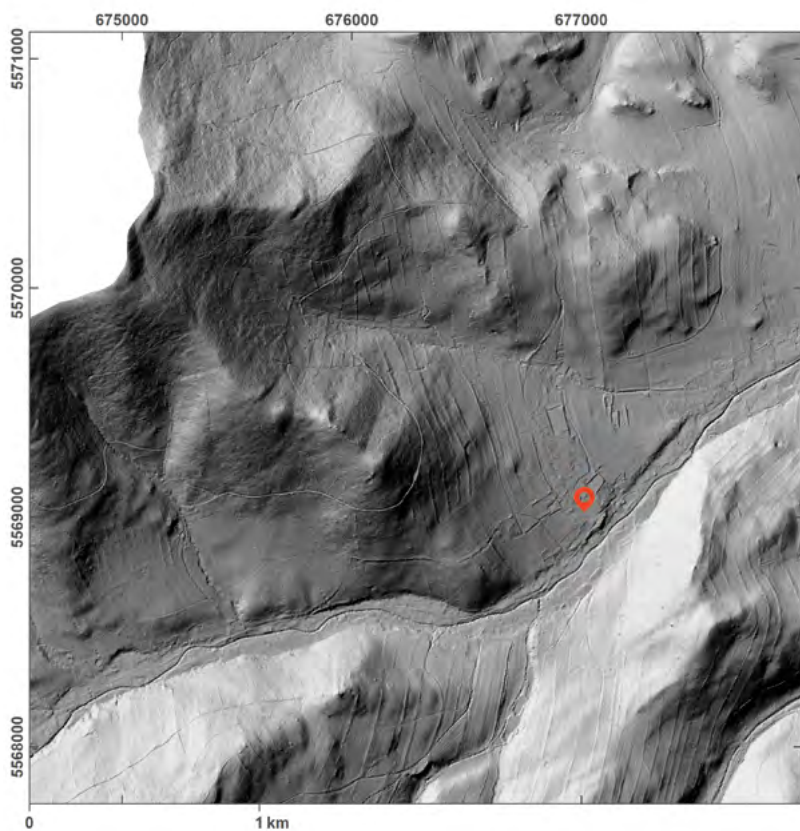
Historie: Počátky osídlení území při horním toku řeky Osoblahy jsou spojeny s kolonizačními aktivitami olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku, který zde před rokem 1267 založil vsi Petrovice, Janov a Jindřichov. Jedná se o dlouhé lesní lánové vsi, kde na dvě řady usedlostí lemujících vodní tok navazovala záhumenicová *plužina rozměřená na lány (franské) o střední výměře 25,855 ha. Až do závěru 16. století byly tyto vsi jako tzv. stolní statky v přímém držení olomouckého biskupství a vazbu k němu neztratily ani později, kdy se staly statky lenními, a jako součást Osoblažska spoluvytvářely jednu z moravských enkláv ve Slezsku. Ještě předtím ale biskup Jan I. Thurzo povýšil Janov na svobodné horní

městečko, kterému byl v roce 1546 udělen horní řád pro stříbrné doly. V západní části intravilánu Janova tak vzniklo malé obdélné náměstí, při jehož severovýchodním koutu byl patrně s určitým odstupem založen kostel. O dobývání stříbra v severní části janovského katastru svědčí řada místních názvů, pozůstatky důlní činnosti ovšem nejsou v terénu prakticky patrné, což svědčí o tom, že se těžba zdejších málo vydatných ložisek ukázala záhy jako nerenatibilní a byla zastavena, příp. se jednalo jen o průzkumné práce nutné k udržení výsad horního města.

Popis: Vzájemně propojené intravilány obcí Petrovice, Janov a Jindřichov leží v údolí vymodelovaném horním tokem řeky Osoblaha ve střední části Zlatohorské vrchoviny. Nadmořská výška vrcholových partií na hranicích jejich katastrů dosahuje 450–785 m a až do těchto poloh místy zasahovala zemědělsky obdělávaná plocha. Vysoká ske-

letovitost (kamenitost) zdejších půd a energie reliéfu (výšková členitost) jsou příčinou, že se zde v rámci České republiky setkáváme s jednou z největších koncentrací agrárních staveb, teras, valů a hald (příp. též kamenice, hromadnice, *snosy). Tyto historické krajinné prvky vznikly v důsledku staletí trvajících sbírání kamení z polí a snahy o jeho uskladnění v prostorově úsporných formách na hranicích jednotlivých parcel (lineární útvary – valy, zdi), nebo dle místních podmínek také v jejich ploše (haldy, terasy, stavby). Došlo tak k výraznému přemodelování zdejšího reliéfu a spolu s tím i zpomalení eroze a zvýšení bonity zemědělské půdy. Protože nové kameny vystupují do půdních vrstev z povrchu navětralého skalního podloží (eluvium) každoročně, bylo nutno jejich sběr stále opakovat a některé zdejší agrární zdi a valy dosahují značných rozměrů. Především v jižní části katastru Janova (jižní a jihovýchodní úbočí vrchu Čertův kámen) se tak setkáváme se stavbami nepravidelného půdorysu, jejichž obvodové lícované zdi skládané z plochých kamenů dosahují výšky až 2 metry, vnitřní

↑ Plužina s agrárními stavbami v indikační skice Stabliného katastru z roku 1836 (k. ú. Jindřichov ve Slezsku, trať Plannerried severně od Svinného potoka). Zemský archiv v Opavě

↑ Stavba kruhového půdorysu na úbočí Velké Stříbrné. Foto M. Zezula

prostor je pak vyplněn haldou nepravidelných kamenů menších rozměrů. Stejnou technikou jsou budovány také dlouhé zdi mezi jednotlivými polnostmi, jejichž šířka místy dosahuje také několika metrů a jako pustá půda (Ůde) byly zaznamenány již v 1. polovině 19. století v indikačních skicích Stablního katastru. V nyní zalesněném území na úbočí Malé a Velké Stříbrné (785 m n. m.) severně od Janova se naproti tomu setkáváme se stavbami kruhového půdorysu, v některých případech po stranách doplněného menšími zídkami, a také s různě velkými haldami pokrytými sbíraným kamenem. Průzkum jedné z nich provedený v rámci geologického mapování území doložil, že jejich jádro je tvořeno rubaninou hornického původu, v rámci které se vyskytovala také drčená křemenná žilovina s rudními zrnky a shluky a nalezen zde byl rovněž železný hornický nástroj (špice). Nad haldou byla patrná také mělká prohlubeň, takže je pravděpodobná určitá spojitost těchto staveb s hornickou činností a může se tak jednat o projev snahy eliminovat zábor zemědělské půdy využitím již existujících odvalů ke snosu kamení z okolí po ukončení těžební činnosti. [zez]

Literatura: Hosák 1936 a 1965; Prix – Zezula 2003; Skácel – Fojt – Škoda 2006; Riezner 2007.

Okolí:

- (1) Pokrzywna, Zamkowa Góra (okr. Prudnik, Polsko), středověká fortifikace na severovýchodním úbočí Biskupské kupy vystavěná v 1. polovině 14. století pravděpodobně opavským vévodou Mikulášem II. k zajištění dolování v okolí Zlatých hor: N 50°16'23.55", E 17°27'32.62" (3,4 km).
- (2) Prudnik (okr. Prudnik, Polsko), město založené po polovině 13. století Vokem I. z Rožmberka, Muzeum Ziemi Prudnickiej s expozicí k dějinám města, zbytky hradu (tzv. Vokova věž) a městského opevnění (Arzenál, sídlo muzea; věž Dolní brány): N 50°19'16.92", E 17°34'49.32" (10 km).
- (3) Zlaté Hory (JE), Údolí ztracených štol, hornický skanzen a replika středověkého zlatorudného mlýna, středověká rýžoviště na úpatí Příčné hory, množství montánních objektů na Příčné hoře se středověkou osadou, zpřístupněných dvěma naučnými stezkami: N 50°15'4.76", E 17°22'0.28" (8,3 km).